

הלכות יום הכפורים סימן תרכד תרבה

ממש או על האור שהדלק ממנו, וכן נהגו למדליק מצששיות של בית הכנסת. וזמיהו, אפלו אם הדלק ביום הכפורים, אם הדלק פתור בגזון לחולה, יכולים לברך עליו: הגה וש' אומרים להבדיל (יא) על גר של בית הכנסת (המגיד פכ"ט ואחריו וא"י), *ניש' אומרים (יב) שאין להבדיל עליו אלא מדליקין גר אחר ממנו. (יג) והנכון להבדיל על שניהן ביחד, דהיינו למדליק גר אחד מנו בית הכנסת, ולא להבדיל (יד) על גר עצמו של בית הכנסת לחוד (מהרי"ל). ושאר דיני גר עין לעיל סימן רצ"ח. ואוכלים ושמים במוצאי יום הכפורים (טו) דהיינו קצת יום טוב (טז) ומהרי"ד וא"י). יש מקמירים (טז) לעשות (ס) שני ימים יום הכפורים, (יז) ויש לזה הסברה, ואין לנהוג בחמרא זו משום דיש לחש שצבא לידי סכנה (איר ורש). מי שמתענה פענית חלום למחרת יום הכפור אין צריך להתענות כל ימיו (מנהגים). אין אומרים (ו) החנות (יח) ולא 'צו"ץ' (כ) מיום הכפור עד סבות. והמקדקדים (יט) מתחילים מיד במוצאי יום הכפור בפשיטת הסכה כדי לצאת ממצנה אל מצנה (מהרי"ל ומהג"מ פ"ב דברכות, מהרי"ד):

ח טור מהא דאור
ששבת פסחים ג' ד'
וקפודש ש"י שם

הלכות ספה

תרכה ובו סעיף אהד:

א "בסכת תשבו שבועת ימים וגו' (א) כי בסכות הושבתי את בני ישראל", הם ענני כבוד שהקיפם

א טור

באר היטב

הרבו בשבילן, מ"א, ע"ש שספסם שלא לעשות שני ימים י"ב, וכשעושה יום שני ימים איב מאתמול הוי צ"כ ואסור להתענות וא"כ האף התענה ודמי כהרי אחריו ולכן אין לנהוג כן, ומכ"ש למנהגו שאין מתעניין בין יח"כ לסבות, ובלקוטי פ"דס משמע שאין מתעניין בלילה כי אם ביום: (י) החנות, ואין מתעניין בהם אפלו יאר: צייט, ששם ימי שמתה שהיו מתעניין בהם המופת בימי שלמה, מהרי"ל. ומקדשין הלכנה במוצאי י"ב, עין סימן חכ"ב, פ"ב ביום שאחר יח"כ משבמין לביה"ב, מנהגים:

(כ) שני ימים, וז"ל מהרי"ל בהשוכה סימן ריב: העושים בי ימים יח"כ אין משנין כלל התפלות, אף אם הם י' או מצא לא יתפללו רק התפלה של חל דהיינו לא תגורדו, וכתב מ"א: ג"ל דענינו ג"כ תפילין מה"ט, ע"כ, אף פיוטים וסליחות יאמרו כרצונם ו"ג טוה קורא בתורה, וכתב המ"א: ומ"מ ג"ל דלא יאמרו אותם בקמצע התפלה רק אחר י"ח, גם לא יקראו בתורה אפלו ויחל, פשתל י"כ ביום ה' אסור להכין להם צרכי שבת בע"ש שהוא י"כ שלחן, אף יאכלו עם האחרים שלא

משנה ברורה

באבנים נאסור במוצאי יום הכפורים לברך עליו. (יג) וצ"ח במגן אברהם, דלפי זה גם באור היצא מן עצים ובאבנים אין לברך אפלו על גר אחר שהדלק ממנו, דלא כהלש' אומרים ד' (יא) על גר של בית הכנסת, רוצה לומר, (יא) שהדלק מבטוח יום הדלק ביהו, (יז) ורצה ראשונה סבירא לה דעשה לקארי, וצ"ח שאין מברכין על כביתו שלא היה ביום הכפורים: (יג) והנכון להבדיל על שניהן ביחד, רוצה לומר, שבנה בראי יוצא"ט. והוא הדין אם היה לו גר אחד בביתו שהיה חלוק מבטוח יום, גדליק ממנה עוד אהד"ט. ומן דר"ה החיים משמע דיותר טוב שנייה בביתו לכתחלה גר חלוק מצריכי יום הכפור שיהיה דלוק עד מוצאי יום הכפורים כדי לברך עליו, ויוצא בזה לכל הפעות בין שהוא מניחה לכתחלה בשביל זה: (יד) על גר של בית הכנסת לחוד, ואם אי אפשר להבדיל על שניהם, (טו) מוטב להבדיל על גר אחר שהדלק ממנו לחוד מנו בית הכנסת לחוד, (טז) ומכל מקום אם עבר וברך על גרות של בית הכנסת בלבד אין צריך לחזור ולברך על גר אחר, (יז) שהנורח שלנו עשוין גם לקארי, שהיו מתפללין לאורן, אין מתעניין מיום הכפור עד סבות יום שמת בו אביו ואמו, ששם ימי שמתה"ט, שהיו מתעניין בהן המופת בימי שלמה, ביום שאחר יום הכפורים משבמין לבית הכנסת, כדי שלא יהא נראה חס ושלום שאנו היינו נכנעין לו רק בעת שאנו צריכים לבקש על דינו: (טו) דהיינו קצת יום טוב, דכתיב במד'ש, דכתיבול יוצאה במוצאי יום הכפורים ואומרת "לך אכל בשמחה וגו'": (טז) לעשות שני ימים יום הכפור, משום ספקא דיומא, ומכל מקום לא יתפללו (יח) רק תפלה של חל וניחור תפלין, אף פיוטים וסליחות יוכלו לומר כרצונם, וגם זה לא יאמרו בתוך התפלה רק אחר שמונה עשרה, גם לא יקראו בתורה אפלו ויחל, פשתל יום הכפורים יום חמישי, אסורים אחרים להכין להם צרכי שבת בשבילן בערב שבת, שהוא יום הכפור שלחן, אף יאכלו עם אחרים שלא הרבו בשבילן. (יט) יש אומרים דמי שעשה כן פעם אחת שני ימים אינו יכול לחזור, וצריך לעשות כן כל ימיו, דהיינו כמו קבל על עצמו בנדר: (יז) ויש לזה הסברה, הנהג, אם נחטרט על זה ואינו רוצה לעשות כן, רשאי להתיר לעצמו בפני שלשה על ידי פתח וחרטה, ואם התנה בפירוש שאין עושה כן רק שנה זו ואין מקבל על עצמו שיעשה כן בכל שנה, (כ) אין צריך חטרה, ומה שכתב שאין לנהוג בחמרא זו, כי באמת מדינא אין לחש, דאנן בקיאין בקביעא דנחא ואין עושין כן רק משום מנהג שנהגו אבותינו, וכיום הכפורים (כא) לא נהגו אבותינו כן, אס"כ לפה נהג אנחנו: (יח) ולא 'צו"ץ' (כ) וכו', ולא (כז) פקדים ולא 'שיר המעלות', (כח) אכל 'למנצח' ואל ארץ אפים' אומרים"ט. ויש מקומות שבערב סבות אין אומרים למנצח"ט, אכל אל ארץ אפים' אומרים: (יט) מתחילים"ט, וכיום הסתרה (נד) יעשה בלה, כמו שכתב בסימן תרכה: א (א) "כי בסכות הושבתי וכו'", הם ענני כבוד וכו', ודקא לזה עננו לעשות סבות, כדי שזכור נוהאומרי ונקלאותי, ואף על-פי שצאנו ממצרים בחודש ניסן לא צננו לעשות סבות באותו הזמן, לפי שהוא ימות הקורן ודרך כל אדם לעשות סבות לצל ולא היתה

באר הגולה

* ויש אומרים שאין להבדיל עליו. עין משנה ברורה, וגמלים ששבתה, ספר להדליק ממנו גר במוצאי יום הכפורים לברך עליו [חרי' ודובא במ"א]:

על גר אחר שהדלק ממנו, דלא כהלש' אומרים ד' (יא) על גר של בית הכנסת, רוצה לומר, (יא) שהדלק מבטוח יום הדלק ביהו, (יז) ורצה ראשונה סבירא לה דעשה לקארי, וצ"ח שאין מברכין על כביתו שלא היה ביום הכפורים: (יג) והנכון להבדיל על שניהן ביחד, רוצה לומר, שבנה בראי יוצא"ט. והוא הדין אם היה לו גר אחד בביתו שהיה חלוק מבטוח יום, גדליק ממנה עוד אהד"ט. ומן דר"ה החיים משמע דיותר טוב שנייה בביתו לכתחלה גר חלוק מצריכי יום הכפור שיהיה דלוק עד מוצאי יום הכפורים כדי לברך עליו, ויוצא בזה לכל הפעות בין שהוא מניחה לכתחלה בשביל זה: (יד) על גר של בית הכנסת לחוד, ואם אי אפשר להבדיל על שניהם, (טו) מוטב להבדיל על גר אחר שהדלק ממנו לחוד מנו בית הכנסת לחוד, (טז) ומכל מקום אם עבר וברך על גרות של בית הכנסת בלבד אין צריך לחזור ולברך על גר אחר, (יז) שהנורח שלנו עשוין גם לקארי, שהיו מתפללין לאורן, אין מתעניין מיום הכפור עד סבות יום שמת בו אביו ואמו, ששם ימי שמתה"ט, שהיו מתעניין בהן המופת בימי שלמה, ביום שאחר יום הכפורים משבמין לבית הכנסת, כדי שלא יהא נראה חס ושלום שאנו היינו נכנעין לו רק בעת שאנו צריכים לבקש על דינו: (טו) דהיינו קצת יום טוב, דכתיב במד'ש, דכתיבול יוצאה במוצאי יום הכפורים ואומרת "לך אכל בשמחה וגו'": (טז) לעשות שני ימים יום הכפור, משום ספקא דיומא, ומכל מקום לא יתפללו (יח) רק תפלה של חל וניחור תפלין, אף פיוטים וסליחות יוכלו לומר כרצונם, וגם זה לא יאמרו בתוך התפלה רק אחר שמונה עשרה, גם לא יקראו בתורה אפלו ויחל, פשתל יום הכפורים יום חמישי, אסורים אחרים להכין להם צרכי שבת בשבילן בערב שבת, שהוא יום הכפור שלחן, אף יאכלו עם אחרים שלא הרבו בשבילן. (יט) יש אומרים דמי שעשה כן פעם אחת שני ימים אינו יכול לחזור, וצריך לעשות כן כל ימיו, דהיינו כמו קבל על עצמו בנדר: (יז) ויש לזה הסברה, הנהג, אם נחטרט על זה ואינו רוצה לעשות כן, רשאי להתיר לעצמו בפני שלשה על ידי פתח וחרטה, ואם התנה בפירוש שאין עושה כן רק שנה זו ואין מקבל על עצמו שיעשה כן בכל שנה, (כ) אין צריך חטרה, ומה שכתב שאין לנהוג בחמרא זו, כי באמת מדינא אין לחש, דאנן בקיאין בקביעא דנחא ואין עושין כן רק משום מנהג שנהגו אבותינו, וכיום הכפורים (כא) לא נהגו אבותינו כן, אס"כ לפה נהג אנחנו: (יח) ולא 'צו"ץ' (כ) וכו', ולא (כז) פקדים ולא 'שיר המעלות', (כח) אכל 'למנצח' ואל ארץ אפים' אומרים"ט. ויש מקומות שבערב סבות אין אומרים למנצח"ט, אכל אל ארץ אפים' אומרים: (יט) מתחילים"ט, וכיום הסתרה (נד) יעשה בלה, כמו שכתב בסימן תרכה: א (א) "כי בסכות הושבתי וכו'", הם ענני כבוד וכו', ודקא לזה עננו לעשות סבות, כדי שזכור נוהאומרי ונקלאותי, ואף על-פי שצאנו ממצרים בחודש ניסן לא צננו לעשות סבות באותו הזמן, לפי שהוא ימות הקורן ודרך כל אדם לעשות סבות לצל ולא היתה

שער הצידי

(יג) והעמיקו הגר"ז, וכן פתב הגר"א דסעיף זה סותר לדעת היש' אומרים ד' (יא) מגן אברהם ולבושי שרד: (יז) לבושי שרד: (טו) פגן אברהם: (טז) הגר"ז: (יח) ובטטה אברהם כהב דגרות של כתי' מד'ש עשורין ללמד אצלם והקבונים שם משתמשין בהם, יש לברך עליהם: (יט) מגן אברהם ויש' א: (יט) דרבי' משה: (כ) מגן אברהם ויש' אברהם: (כא) כי רב הצפור אין יכולין להתענות בי ימים ולא תקנו בנה לעשות שני ימים: (כב) סודו דר' דהיינו צדקתך דקי', וצ"ח הוא קיצור החיבות [ר"ח] הראשונה שבג' הפסוקים — צדקתך וצדקתך צדקתך.

הַלְבוּת סֵפֶה סִימָן תְּרֵבָה תְּרֵבָה

ביאורים ומוספים

סימן תרכה

[משניב ס"ק א]

וְכָל זֶה לְצֵאת יְדֵי הַמְצוּהָ פְתֻחוֹתָהּ, הָא דִּי עֲבָד יוֹצֵאֵי כָּל שְׁפָנֵי לְצֵאת לְבָדָה.

1) ובטעם הדבר שבמצות סוכה יש לכוון אף את טעם הצינוק, וכן במצות ציצית ותפילין [כמבואר בשו"ע לעיל (סי' ח ס"ח וס"י) כה ס"ה)], אף על פי שבשאר מצוות אין צריך לכוון אלא שעושה את המצוה לשם ה' שציוה לעשותה, כתב לעיל (סי' ח ס"ק יט) בשם הבי"ח שבמצוות אלו כתבה התורה את טעם ציווים בלשון 'למען', ועל כן עיקר המצוה וקיומה תלוי בכך שיכוון את טעם קיומה בשעת עשיית המצוה, מה שאין כן בשאר המצוות שלא נאמר בהן 'למען'.

ומ"מ אם לא ביוון כוונה זו, כתב במשניב (שם ובאן) שיצא ידי המצוה, ורק שלא קיים את המצוה בשלמותה, וכלשון הבי"ח כאן שאם לא כיוון לא קיים את המצוה "בתיקוניה" ושללא כפי שהבין הבבבוי יעקב (כאן ס"ק ג) בדעת הבי"ח שלא יצא.

2) ולענין מצות אכילת מצוה, מבואר בשו"ע לעיל (סי' תעה ט"ד) שיצא ידי חובה גם אם לא כיוון לקיים מצוה, וביאר במשניב שם (ס"ק לד) הטעם מפני שנהנה גרונו ממנה ונחשב בכך כמתכוון ונראה משניב שם שיש חולקים]. ולפי זה כתב בביה"ל לעיל (סי' ס ס"ד ד"ה ויש אומרים) שאף במצות אכילת כזית בסוכה בלילה הראשון אין הכוונה מעכבת, מפני שנהנה גרונו בשעת קיומה [ונראה שר"ת מנחת שלמה תניא סי' ה אות ה]. אך כתב בביה"ל שם שמדברי הבי"ח והפמ"ג (כאן, ובסי' ח) משמע שהכוונה לצאת ידי חובת מצות סוכה היא לעיכובא, וכמו בשאר המצוות.

ואם לא ביוון לקיים המצוה, כתב במשניב שם (סי' ס ס"ק י) שאף שצריך לעשות שוב את מעשה המצוה, מ"מ אין לברך על כך, מפני שלענין ברכה יש לחוש לדעת הסוברים שמצוות אין צריכות כוונה.

ולענין מי שאוכל בסוכה בלא לבוון למצוה, האם נחשב כמו שאוכל מחוץ לסוכה, ראה בשו"ת מנחת שלמה (קמא סי' א אות א).

[משניב ס"ק ב]

וּמְצוּהָ לְסַפֵּן הַסֵּפֶה מִדָּבָר, וְכִי, וְתַחֲלִיל דְּבִרְיָמָה פְּסָכָה מִיָּד פְּלִלְיָהּ (וכו'), וְאֶפְסָלֵי הוּא עֲבָד־שִׁבְתָּהּ (עַד הַצֹּת, וְאֶחָד זֶה יֵשׁ לְאֹמֵר דְּאֶסְרִי).

3) משמע מדברי הרמ"א שיש מצוה בעשיית הסוכה, ולפיכך אין לאחר אותה, וכן משמע מדבריו לעיל (סי' תרכה ט"ה) שכתב שיוצאין ממצות עינוי יום הכיפורים למצות בניית הסוכה. וכן מבואר במשניב לקמן (סי' תרמא ס"ק א) שבנייתה נחשבת תחילת מצוה, וראה מה שכתבנו שם.

ואף כשיכול לבנות את הסוכה על ידי שליח, כתבו הפמ"ג (א"א ס"ק א) והקצושי"ע (סי' קלד ט"א) שמצוה שיבנה בעצמו, משום שמצוה בו יותר מבלשלוהו, והכף החיים (ס"ק יא) כתב שגינת את הסכך בעצמו, כיון שזוהו עיקר המצוה, ואם אינו יכול להניח את כולו יניח על כל פנים מקצתו.

ומי שאינו יכול לבנותה מיד, הסתפק הפמ"ג (שם) האם עדיף להמתין ולבנותה בעצמו, או שעדיף להקדים ולבנותה על ידי שליח. והשדי חמד (בללים מערכת המ"ם כלל נח) כתב שעדיף שימתין ויבנה אותה בעצמו, ואינו נחשב בכך כמשהה את המצוה, כיון שעושה כן כדי לקיים את הענין של 'מצוה בו יותר מבלשלוהו', וכן נכתב בשו"ת שבת הלוי (חיד סי' טו). מאידך, רעת הנרי"ש

אלישיב (אשרי האיש ח"ג פכ"ד אות יא) שמוטב שיעשה אותה מיד על ידי שליח, וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרעב ס"ק ב).

וכן מי שקנה אתרוג לפני יום הכיפורים, כתב המטה אפרים (סי' תרכה ט"ז) שיעיין בו במוצאי יום הכיפורים לבדוק אם אירע בו קלקול, שהוא הכשר מצוה ויש בוזה התעסקות בעניני מצוה מיד לאחר יום הכיפורים. וכן כתב הכף החיים (ס"ק ד) שמצוה להתעסק גם בהכנת ארבעת המינים, והוסיף (סי' תרכה ס"ק לו) שאם אפשר, טוב לקנות לולב או אתרוג בבוקר שלמחרת יום הכיפורים עוד לפני האמילה.

4) ומי שקשה לו להתחיל בבניית הסוכה במוצאי יום הכיפורים מחמת חולשת התענית או משום שצריך לכך עזרה מאחרים, כתב הכף החיים (סי' תרכה ס"ק לה) שידבר עם בני ביתו במוצאי יום הכיפורים על עניני הסוכה, וכעין זה כתב הערוך השלחן (סי' תרכה ט"ז) שמי שאין באפשרותו להתעסק בסוכה במוצאי יום הכיפורים, ילמד קצת ממסכת סוכה או מדיני סוכה.

ומי שחושש שאם יודרו לבנות את הסוכה לאחר יום הכיפורים לא תהיה בטיה בראוי בהדיר ובחזק, כתב המטה אפרים (סי' תרכה ט"ז) שימתין ויבנה אותה במתינות.

5) ואם צרכי השבת עדיין לא מוכיחים לו, כתב הכף החיים (שם) שיכון תהילה את צרכי השבת ורק אחר כך יתעסק בסוכה, וכן כתב בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תנט אות ב).

6) אמנם, לעיל (סי' רנא ס"ק ג) כתב, שהסומך על הדעה המקילה בשו"ע שם, הסוברת שמותר לעשות מלאכה בערב שבת עד זמן מנחה קטנה, לא הפסיד, ואף לגבי פועלים שעובדים בשדה, שמשמע מהמג"א שם (ס"ק ד) שצריכים להפסיק ממלאכתם מוזמן מנחה גדולה, כתב בביה"ל שם (סי"א ד"ה ויש) שלמעשה לא נהגו כן. אכן, מבואר בשעה"צ לעיל (סי' תקלא ס"ק ב) שאין זה כל כך לכתחילה לעשות מלאכה לאחר זמן מנחה גדולה, חוץ מבערב יום טוב כשהזמן דחוק לו.

ומה שכתב 'עד חצות' משמע שהוא חצי שעה לפני זמן מנחה גדולה, אמנם, לעיל (סי' רנא שם) מתבאר שאף לשיטה המחמירה בשו"ע (שם), לא נאסר הדבר אלא לאחר זמן מנחה גדולה, דהיינו לאחר שש ומחצה, כמבואר במשניב שם, ולא לאחר חצות, המוקדם לזמן מנחה בחצי שעה [וראה גם בשעה"צ (סי' תקלא שם) שלא חילק בין הדברים].

וממה שכתב לעיל (סי' רנא ס"ק ה) שמותר לעשות בערב שבת כל היים מה שהותר לעשות בחול המועד, העיר השונה הלכות (ס"ג, סי' רנא ס"א) שאם כן מדוע נאסר לבנות סוכה לאחר חצות, הרי מותר לבנותה בחול המועד [כמבואר בביה"ל לקמן (סי' תרלז ס"א ד"ה עושה)]. וראה ביה"ל לקמן (סי' תרמ ט"ז ד"ה וסעודת).

האם יש חיוב מן הדין [של יאין מעבירין על המצוות] לבנות את הסוכה כשהיום למחרת יום הכיפורים הוא ערב שבת, כתב בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תנט אות א-ב) שאין, אמנם הוסיף, שכשחלל יום כיפור ביום רביעי יש חיוב מדינא לבנות את הסוכה לפני שבת, משום שברחיית הדבר עד לאחר השבת נחשב הוא כ'מעביר על המצוות', ומ"מ כשחלל יום כיפור ביום חמישי אין חיוב לבנותה בערב שבת, משום שהמצוה להתעסק בצרכי שבת קודמת למצות בניית הסוכה, ורק שאם יכול לסיים את ההכנות לשבת ולבנות את הסוכה בערב שבת, מצוה לבנותה או. ולהלכה, כתב בשו"ת מנחת אלעזר (חיד סי' נה) שאין הלכה כאבני נזר, והדוחה את בניית הסוכה עד לאחר השבת אינו נחשב כ'מעביר על המצוות' [גם כשחלל יום כיפור ביום רביעי], והביאו

המשך במילואים עמוד 61

מילואים

הלכות יום הכיפורים סימן תרכא תרכב

המשך מעמוד קודם

8) ולעיל (סי' מו סי' יד וסי' תרי"ב סי' יח) כתב שכ"ד להשלים למאה ברכות ביום הכיפורים, מותר לברך ולהחית בשמים, והוסיף (סי' מו שם) שגם יוכל להשלים במה שיכון לשמוע ברבות התורה והמפטיר ויענה אמן, או בברכת אשר יצר, ויחכן שבשעת הדחק יוכל לצאת במה שיכון לשמוע חזרת השי"ן, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' מו שם וסי' רפד סי' ה וסי' רצ סי' ב).

[משנ"ב סי' ג]
ידי קקסק קריאת התורה⁴⁸
2) וכשאין לציבור ספר תורה, צידד הפמיג (משנ"ב סי' ב) שיש לומר 'אשר' בין מוסף למנחה.
[משנ"ב סי' ה]
נאין צריכים למלאה קנה⁴⁹

הלכות יום הכיפורים סימן תרכג תרכד

המשך מעמוד פד

באי"א (בוטשאטש, סי'ה) משמע שגם במוצאי יום כיפור צריך אבוקה, וכן כתב הגר"ש דבילצקי (קיצור הלכות המועדים דיני מוצאי יום כיפור סי' וסי"א) שכתב שבמוצאי שבת אם אין לו אור לברך עליו אין צורך לחזר אחריו זה, אבל במוצאי יום כיפור יש אומרים שצריך לחזר אחריו כמו אחרי עצם ההבדלה, כיון שהדלקת האור במוצאי יום כיפור היא עצמה כעין הבדלה, כיון שכל היום היה אסור בו ועכשיו חותר, ולכן צריך אור ששבת, אבל במוצאי שבת מותר לברך גם על הנר שהדליק עכשיו, ואם כן לא שייך כזה הבדלה.

10) וחמק שיש לאומרו במוצאי יום כיפור, הורה הגר"שז אויערבך (הלכות שלמה יום הכיפורים פ"ד ארחות הלכה הע' 38) שמפני טורח הציבור מחמת התענית, יאמר כל אחד ייתן לך בביתו לאחר הבדלה, וכן האר"ת (תפלת חד עמי קסו) תמה על כך שלא נהגו ביום כיפור שחל בשבת שכל אחד יאמר בביתו יתן לך, מאידך, המטה אפרים (סי"א) כתב שאומרים אותו בבית הכנסת וכמו בכל מוצאי שבת, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' רצה סי' ה).

[משנ"ב סי' ו]
ועתה קהרי⁵⁰ וכו', שלא קנה מעולם קיום הכיפורים⁵¹.
12) ומטעם זה, ביאר בשע"י לעיל (סי' רחצ סי' א) את דברי השו"ע שם (סי"א) שכתב שבמוצאי שבת אם אין לו אור לברך עליו אין צורך לחזר אחריו זה, אבל במוצאי יום כיפור יש אומרים שצריך לחזר אחריו כמו אחרי עצם ההבדלה, כיון שהדלקת האור במוצאי יום כיפור היא עצמה כעין הבדלה, כיון שכל היום היה אסור בו ועכשיו חותר, ולכן צריך אור ששבת, אבל במוצאי שבת מותר לברך גם על הנר שהדליק עכשיו, ואם כן לא שייך כזה הבדלה.
13) ולהדליק נר מאור ששבת, שכתב השו"ע להלן (סי'ה) שאפשר להדליק ממנו ולברך עליו, ביאר בשע"י לעיל (סי' רחצ סי' ב) שטעם הדבר הוא משום שיש באור שהדליק עכשיו קצת מהאור ששבת.

[משנ"ב סי' ו]
לא קיי יכולין להשתמש בו ועקשו הפר לוי⁵².
11) והאם צריך לברך על אור של אבוקה, דעת הגר"שז אויערבך (שולחן שלמה סי' רחצ סי' ג אות א) שנראה שאין צורך אבוקה, ודוקא במוצאי שבת צריך אבוקה, כיון שהעיקר הוא לזכר בריאת האור ולכן צריך ריבוי אור, מה שאין כן במוצאי יום כיפור שעיקר ההדלקה הוא להראות שהאש שהיתה אסורה עד כה הותרה, וזה אפשר שדי בנר עם פתילה אחת, והוסיף, שמימי אפילו כשמברך על נר בעל פתילה אחת, יברך בלשון רבים 'בורא מאורי האש', מאידך,

הלכות סכה סימן תרכה תרכו

המשך מעמוד פה

ארוח כלל ד סי' ו) שכשרה דוא, שכשב ששלג אינו נחשב כמחיצה לגבי חציצה בפני הטומאה (כמבואר במשנה באהלות פ"ח מ"ד), מפני שהוא עתיד לימש מאליו ולכן אינו נחשב אלא כאור, כך אינו נחשב כמחיצה ותקרה כשהוא נמצא על גבי הסכך, והובאר דבריו בבאר היטב (סי' א) וכשע"י תשובה (סי' א), אמנם, הקשה הערוך השלחן (סי' תרכט סי' ב) מה החילוק בין שלג לבין ירקות הרעים המחבורים לקרקע שבשהם מונחים על גבי סכך בודאי פוסלים אותו, אף על פי שלענין חציצה בפני הטומאה מבואר במשנה שם שאינם חוצצים, אכן, בשו"ת גינת ורדים (שם) מבואר שבאמת הירקות אינם פוסלים את הסכך כשהם מונחים באופן שאינם חוצצים בפני הטומאה, כגון כשאינם מתקיימים לאורך זמן [וראה שו"ע לקמן (סי' תרכט סי' ב)], או שהם מחבורים לקרקע תעם ונדים ברוח, אמנם, דעת הגר"שז אלישיב (אשרי האיש ח"ג פניה אות יח) ששלג אינו פוסל את הסוכה מפני שהוא בטל לסכך, ואינו כורעים וירקות המחבורים לקרקע שאינם בטלים לסכך, ולכן פוסלים את הסוכה.

בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' קמא אות ב), וכן דעת הגר"שז אויערבך (הלכות שלמה סוכות פ"ו ארחות הלכה הע' 56).
ובביאר הטעם שלא חלה מצות עשיית הסוכה שלשים יום קודם החג אלא רק לאחר יום הכיפורים, ביאר בשו"ת אבני נזר (שם אות יז) שעדיף להכין ולעשות את החפצא של המצוה סמוך לימן חיובה, אלא שבמוצאי יום כיפור נחשב שהגיע זמן עשייתה, כפי שמבואר במדרש ובזהר שזמן עשיית הסוכה הוא לאחר שנמחלו עוונותיהם של ישראל ביום הכיפורים. והא"ר (סי' א) ביאר, שכיון שהציצה לסוכה מועילה למי שהתחייב גלות ביום הכיפורים, אין הסוכה נחשבת במקום שהוכן עבור קיום הגלות אלא אם כן נעשתה לאחר יום הכיפורים [וראה שערי תשובה (סי' א)].

סימן תרכו

העושה סכה תחת האילן או תחת הגג

[משנ"ב סי' א]
דקצין שתהא סכה תחת אור השמים⁵³.
1) וסוכה המבוסה בשכבת שלג על גבי הסכך, כתב בשו"ת גינת ורדים

הערוך השלחן (שם) כתב, שמעיקר הדין יתכן ששלג המכסה את הסוכה אינו פוסל אותה, משום שהוא כשר בעצמו לסיכך שהרי הוא מין שאינו מקבל טומאה, והוא נחשב כדבר שגודלו מן הארץ כיון

מילואים הלכות סֵפֶה סִימָן תְּרִיבָה תְּרִבּוּ המשך מעמוד קודם

ואף שהסכך הכשר מרובה יותר מהסכך הפסול, ולכאורה מתבטל הפסול ברוב [וכן הקשה בשו"ת נחלת דוד סי' מד], ביאר הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב סוכה סי' ח אות ב ד"ה ומי"מ) שכיון שלפני שעירב את ענפי האילן עם הסכך ד"ה האילן עיקר המיצל במקום זה מפני שהוא גבוה יותר, לפיכך גם לאחר שנתערב עם הסכך, אין האילן מוסק מלדחשב כעיקר המיצל, כל שצילתו מרובה מחמתו.

ובשו"ת אגרות משה (ארו"ח ח"א סי' קעח ענף א) ביאר, שהביטול שמועיל להכשיר כשהסכך הפסול הוא בשיעור שחמתו מרובה מצלתו אינו ביטול של הסכך הפסול בכשר, אלא ביטול של הצל של הסכך הפסול בצל הכשר, ולפיכך כשהסכך הפסול הוא בשיעור שצילתו מרובה מחמתו אין ריבוי הסכך הכשר מועיל לבטלו, כיון שהביטול אינו נעשה בסכך, ואילו כלפי הצל בסוכה אין השיבות לריבוי הסכך הכשר, כל שהפסול מיצל גם כן בשיעור שצלתו מרובה מחמתו. הוסיף, שמטעם זה שייך לבטל ענפים של אילן המחובר לקרקע, אף על פי שמבואר בתפארת ישראל (שקלים פ"א יבין אות ב) ובחזו"ת דעת (יריד סי' קי ס"ק ו) על פי רש"י (גיטין נד, ב) שלא שייך ביטול ברוב על דבר המחובר לקרקע, מפני שהוא נחשב כקבוע [וראה בהל' ד"ה צירוף]. כיון שהביטול אינו כלפי הענפים אלא כלפי הצל הבא מהם, [ובשו"ת בית יצחק (יריד ח"א סי' עח אות ד) כתב לענין קרישה זו, שהדין שמהובר אינו בטל אינו אלא מדרבנן, ובמקום מצוה לא החמירו חכמים].

[משנ"ב ס"ק ג]

דָּךְ הַצֵּל כְּמוֹ שְׂאֵינוֹ, וְלֹא מְקַרֵי סֵפֶה שְׂמַחַח הָאֵילָן⁽³⁾.

8) ואף שמצוי שענפי אילן אינם החוקים זה מזה יותר משלשה טפחים, ולכאורה יש לפסול לפי מה שהסתפק השו"ע לקמן (סי' תרלב ס"ד) לגבי סכך פסול ברוחב שני טפחים שבצד סכך פסול אחר כרוחב שני טפחים, וכיניהם יש אויר פחות משלשה טפחים, שגם מצטרפים הם זה לזה ונחשבים כסכך פסול ברוחב ארבעה טפחים, הפוסל בסוכה, כתב הדר"י שמואל (להגר"ש אויערבך, אהלות פ"י מ"א אות כח) שאין שייך פסול של סוכה תחת סוכה או תחת אילן אלא כשהעלין גם כן סוכך ומיצל, מה שאין כן אויר שמצטרף על ידי לבד שאינו מיצל כלל, ולפיכך אין באפשרותו לפסול את הסכך שתחתיו ונתפאק מינה לסוכה מתחת להבלי כבישה, וראה מה שכתבנו בזה להלן (הע' 18)]. ואין זה דומה לדברי השו"ע בסי' תרלב, ששם על ידי לבד מצטרף סכך הסוכה עצמו, וכן מבואר בספר מקראי קודש (סוכות ח"א סי' כב) שסכך פסול הנמצא מעל סכך הסוכה אינו פוסל את הסכך שתחתיו כל שאינו מיצל בשיעור צלתה מרובה מחמתה, משום שאינו נחשב כסכך לגבי זה, כמבואר בביה"ל כאן (ד"ה או), והגר"ש מלבר ביאר (סכה שלמה סי' זה הע' ז) על פי דברי הגר"ש אויערבך [המובאים להלן (הע' 18)], שלא נאמר לבד כסכך פסול אלא מפני שהוא נועד לסגור את המקום, אך ענפי האילן שלא נועדו לסתום את המקום, אין אומרים בהם לבד לפסול את הסוכה.

[משנ"ב ס"ק ה]

צִרְיָה שֶׁצִּשְׁפִּיל נְכוּרָא⁽⁴⁾.

4) ומכך שמועיל הביטול להכשיר את הסכך הפסול אף שלא נהפך על ידי הביטול לסכך כשר, דהיינו פסולת גורן וקב, הוכיח בשיעור מון הנריי מפונזיבו (בי"מ סי' ח) שלא כדברי השו"ת עונג יום טוב (סי' ד) שכתב שביטול ברוב מועיל רק להתעלם מהחיסרון של המוטע אך אינו מועיל לתת למוטע את מעלת הרוב, שהרי אף כשנתעלם מחסרונו של הסכך הפסול מי"מ בודאי הוא לא יקבל את מעלת הרוב ולא יחשב כפסולת גורן וקב, [וראה מנחת חינוך (מצוה י אות ו) ומרחשת (ח"א סי' יז אות ה)], ומכך שמועיל הביטול להכשיר את

שנקרא בפסוק (איוב לו ו) 'ארץ' (כמבואר במדרכי בחולין סי' תרנד), אלא שמפני שהביי (יריד סי' כח סכ"ד) נחלק על המדרכי וכתב ששלג אינו נחשב כעפר [וכא"ר], לכן אם השלג רבה על הסכך, אין לכוך על הישיבה בה כרכת 'לישב בסוכה'.

וטלית שעפה באויר ונמצאת על גבי הסוכה, כתב הדעת תורה (סי' א) שאינה פוסלת את הסוכה, כשם שלענין חציצה בפני הטומאה מבואר במשנה (אהלות שם) שאינה נחשבת כאהל ואינה חוצצת. אכן, לגבי כדור פורח הנמצא על גבי הסוכה, כתב שם שכיון שמבואר בסדרי טהרות (אהלות שם ד"ה והעוף) שיש חילוק בין טלית שעפה על ידי הרוח, שאינה נחשבת כאהל, לכך ציפור העומדת או הולכת על גבי דבר מסיים, שציפור עפה ברצונה תעומדת ברצונה, ולכן כל עוד היא נמצאת במקום מסיים נחשבת היא כקבועה במקום זה, ונחשבת כאהל, מה שאין כן טלית שהרוח מעיפה אותה כלי רצונה, אינה נחשבת כקבועה, אם כן אף כדור פורח אין לזקק אותו כטלית, כיון שהימצאו באויר תלוי כרצון האדם, שביכולתו להעמידו ולהניעו כרצונו. [ולגבי עוף שעומד באויר ואינו נח על גבי דבר, כתב בסדרי טהרות (שם) שאינו נחשב כאהל, מכיון שאין ביכולתו להישאר שם ומוכרח הוא לעוף ולנוח במקום אחר, לכן אינו נחשב קבוע]. דעת הגר"י קרליץ (חוט שני סוכות עמ' קצד), שכל סיכוך עראי [שאינו מחובר] אינו פוסל הסוכה, ולכן מטוס או מוסק העפים מעל הסוכה אינם פוסלים את הסוכה.

וכבישה התלויה על הצללים ומתעופפת בצידה השני על פני אויר הסוכה, מבואר בחזו"א (אהלות סי' י ס"ק יא) שלדעת התוס' (סוכה יג, ב) ויתכן שאף לרמב"ם (פיה"מ אהלות שם) אין הבדל נחשב כאהל, הואיל ואינו פרוס טפח אלא על ידי הרוח, וסיים, שהרע"ב (שם) כתב שנחשב כאהל באופן זה, ונשאר בצי"ע, ובסדרי טהרות (ד"ה כבש) חמה על הרע"ב, וכתב שלהלכה אינו נחשב כאהל, וכן דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש שם את כב) והגר"נ קרליץ (חוט שני שם) לענין כבישה שעל גבי סוכה, שאין בזה חשש. [וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרכט ס"ק מז)].

ואילן העומד בצד הסוכה וענפיו מתכופפים על ידי הרוח על גבי הסוכה, דעת הנריישי אלישיב (אשרי האיש שם את יז) שאינה נפסלת על ידי כך, כיון שאינם נמצאים על גבי הסוכה אלא באופן עראי, אך מי"מ לכתחילה ראוי לקצוץ את הענפים.

ולגבי ישיבה תחת מטריה בסוכה, דעת הנריישי אלישיב (שם אות יט) שאינה נחשבת כשישיבה בסוכה, מפני שהמטריה נחשבת כאהל, אף על פי שאינה קבועה ומחזיקים אותה ביד, מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (ספר הסוכה פסקים והערות אות ט) שמטריה אינה כאהל, ואפילו אם היא גבוהה עשרה טפחים, ולפיכך היושב תחתיה יצא ידי חובו, וכן מבואר בפתחא זוטא (סי' תרכז ס"א), וביאר, שאף לפי השו"ת נודע ביהודה (ארו"ח מהדו"ת סי' ל) שכתב שאסור לפתוח מטריה בשבת משום איסור עשיית אהל, מי"מ לענין סוכה אין היא נחשבת כאהל, מפני שרק אהל חשוב מבטל את הסכך של הסוכה, ומטריה אינה כאהל חשוב [וראה שם בסוף דבריו, שהדבר תלוי במחלוקת ראשונים המובאת בשו"ע לקמן (סי' תרכט ס"ט)], ולפיכך לא יברך על ישיבה זו].

[משנ"ב ס"ק ב]

אֵין סֵפֶה הַסֵּכָה מוֹעִיל כְּלוּמָם⁽⁵⁾.

2) ואף שכתב השו"ע דבר זה בשם יש אומרים, מבואר במשנ"ב להלן (ס"ק י) ובשעה"צ (ס"ק יד) וכן בביה"ל (ד"ה מקרי), שדין זה שבשצל האילן שעל גבי הסוכה מרובה מחמתו הסוכה פסולה, הוא אף לפי הדעה השניה כשיש [וכחונת השו"ע שכתב שיש אומרים כן ואינו לכל הדעות, הוא על המשך דבריו].

מילואים הלכות סִימָן תְּרֵבָה תְּרֵבָה המשך מעמוד קודם

את התערוכות בפסח, כתב במשניב לעיל (סי' תנ"ג ס"ק ב) שלדעת הט"ז מותר, מאחר שלא הגיעה שעת איסור חנוך, אלא שרוב הפוסקים חולקים על זה, כיון שמטרת הביטול היא שיבוטל החמץ בשעת האיסור, והרי זה כמבטל איסור, וסיים שבשעת הדחק יתכן שאפשר להקל, וכן כתב במשניב לעיל (סי' תנ"ג ס"ק קב) ובביה"ל שם (סיד ד"ה שהוא) שאסור לערב חמץ לכתחילה, אלא שמימי אם כבר עירב [על דעת שיתבטל], כתב בשע"צ שם (סי' קסז) שאפשר להקל לאחר הפסח, מפני שיש פוסקים שהתירו אף לערב לכתחילה.

8) ביאור דבריו, שמבואר בט"ז (סי' ב) שמה שאסור לבטל איסור לכתחילה הוא מדרבנן, והפמ"ג (משב"ז ס"ק ב) ציין לדברי הש"ך (יו"ד סי' צ"ט ס"ק ז) שכתב שלדעת הראב"ד הוא מדאורייתא, אכן, מבואר כשיש שם שלדעת הרשב"א והר"ן בשם התוס' הוא מדרבנן, ושכן הכריע הרמ"ע מפאנו.

[ביה"ל ד"ה בכל]

ועיי' בבית-מאיר שהטעים בוה"ג.

9) שם כתב, שלגבי סוכה תחת סוכה, שהסכך [העליון] הוא רק עראי, אין לו חשיבות של סכך אם אינו מסכך על מקום הראוי לסוכה, ולכן אינו פוסל את הסכך התחתון אם אינו מסכך על חלל עשרה טפחים, מה שאין כן אילן ובית, הנחשבים כסינוך מחמת קביעותם במשך כל השנה, פוסלים את הסוכה שתחתיהם משום שיש סככים גם כשאין רוח בנייהם לסכך, וראה פני יהושע (סוכה ט, ב) וקהלות יעקב (סוכה סי' ח).

הסכך הפסול, בהכרח שההעיל להפוך את המיעוט להיחשב כרוב עם מעלתו [וראה הערה הבאה].

[שעה"צ ס"ק ה]

הן לסככת סר"ץ⁶ [הן לתרוץ השני של המרדכי שהקבא פטגן-אברהם⁶] וכו', דלא פסקא הראשונה של המרדכי שהקבא פטגן-אברהם⁷, ובק"ט דמלתא דרבנן היא⁸.

5) שכתב (סוכה ה, א בדפי הר"ף), שההיתר לבטל את הסכך אינו מחמת דיני ביטול ברוב, שהרי כשאפשר להפריד את האיסור מההיתר לא נאמר דין ביטול ברוב, אלא שמיעקר הדין אף כשאין רוב סכך כשר אלא רק מחצה, הסוכה כשרה, ורק כן שהסכך הכשר והפסול אינם עומדים בנפרד זה מזה אלא הם מעורבים יחד, ומשום כך חסר בחשיבות של הסכך הכשר, צריך שיהיה הסכך הכשר מרובה מהפסול, כדי להגדיל את חשיבותו, וכיון שלדבריו ביטול הסכך אינו מדין ביטול ברוב, אין שייך בו האיסור של ביטול איסור לכתחילה.

6) שם כתב, שלא נאסר לבטל איסור לכתחילה אלא במקום שנהנה אחר כך מהאיסור, מה שאין כן בעירוב סכך שאינו נהנה מהסכך הפסול, כיון שמיצוה לאו ליהנות מיתנו.

7) שם כתב, שלפני יום טוב אין הסכך הפסול נחשב עדיין כאיסור, ולפיכך אין איסור לבטלו לכתחילה, והייט שלא כדברי הט"ז שהביא בשע"צ להלן (סי' ו) שהיקל אף בחול המועד עצמו, [וראה שרית מנחת שלמה (מהדו"ק סי' ס אות ה) בביאור ההיתר לבטל דבר קודם שנאסר]. ולענין עירוב חמץ במאכל לפני פסח כדי שיתבטל ויהיה מותר לאכול

הלכות סִימָן תְּרֵבָה תְּרֵבָה המשך מעמוד 172

שישן בסוכה תחת המיטה וככך על כל פנים יצא ידי חובה מדאורייתא.

[משנ"ב ס"ק ג]

מן הארץ עד תחת המיטה גבוה עשרה טפחים⁸ וכו', וְאֶפְלוּ דַּפְנוֹת הַמִּיטָה קְצָרִים מְאֹד שְׂאֵץ לָהֶם אֶפְלוּ רַחֵם טַפְחִים⁹.

2) וההיתר לישן תחת מיטה שאינה גבוהה עשרה טפחים, כתב בשרית שבט הלוי (חי"ז סי' לו) שהוא אף לכתחילה.

3) וכן מצוי שיש שלחן מזה בסוכה, וכתב הכף החיים (סי' ד) בשם הבן איש חי (שנה א פ' האזינו אות א) שיש להחזיר שלא לישן תחתיו אם הוא גבוה עשרה טפחים, וכן העיר הגר"ע קרליץ (דו"ט שני סוכות פ"ג ס"ק א).

[שעה"צ ס"ק ג]

דְּקָמָא לֵן בְּסִימָן שְׂמָה: בֵּית שְׂאֵין חוּכוּ עֲשָׂה גְּרָוּוּ מְשַׁלְמוּ לְעֲשָׂה, תּוֹסֵפוּ הוּא כִּן פְּקֻלִית¹.

4) אמנם, בביה"ל שם (ס"ז ד"ה תוכו) הסתפק שמה תוך הבית נחשב מדאורייתא כרשות היחיד, ורק מדרבנן גזרו שיחשב ככרמלית.

29) ואם הסוכה אינה בחדר המשמש כבית במשך השנה, אלא בנאה לפני פתח ביתו עבור החג, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' שס) שפטר מלקיבו ממוזה בפתחה הפתוח לרשות הרבים, שכשם שהסוכה פטורה ממוזה משום שהיא עראית, כך אין לחייבה מדיון 'בית שער', כיון שהוא עראי ופטור ממוזה, וכן דעת הגר"ש אויערבך (ספר הסוכה פסקים הערות אות יד) והגר"ש אלישיב (אשרי האיש שם אות טו), ובשו"ת שבט הלוי (חי"ב סי' קנו על סי' רפו סי"א בצד הגליון) תלה דבר זה במחלוקת ראשונים.

סִימָן תְּרֵבָה

דִּינֵי הַיִּשּׁוּן בַּסִּימָן

[שעה"צ ס"ק א]

הוא רק פְּקֻלִית¹.

1) וכיון שאינו פסול מדאורייתא, כתב הכף החיים (סי' א) שכשואין אפשרות אחרת לישון בסוכה אלא אם כן ישן תחת המיטה, מטוב

הלכות סִימָן תְּרֵבָה תְּרֵבָה המשך מעמוד פה

צריך לתלוש אותה, וכן פירשו המראה הפנים (שם) והחזו"א (כלאים סי' יג ס"ק טו) שהספק בירושלמי הוא על עציץ שאינו נקוב, אכן, היריב"ז ובבאורי הגר"א (ירושלמי שם) פירשו את הספק על עציץ נקוב [וראה רבינו מנחם על הרמב"ם (פ"ה מהל' סוכה ה"ב)].

שצמחה בעציץ שאינו נקוב, מותר לסכך בה [אלא שהסתפק שם האם בכך שהיא בעציץ שאינו נקוב היא נחשבת כתלושה ומותר לסכך בה בעודה מחוברת, או שהיא כמחוברת, וצריך לתלושה כדי לסכך בה, וראה ספר בית השואבה (מין הראוי לסכך אות עג) שלהלכה בודאי

הלכות ספה סימן תרכה תרכו

פיה באור הגולה

בהם לכל יבם שרב וְשָׂמֵשׁ: [*] (ב) ומצנה (ג) לתמן הסכה מיד לאחר יום הכיפור, דמצנה הכאה לחדו אל וחמוצנה (מהר"ל):

תרכו העושה ספה תחת האילן או תחת הגג, ובו ג' סעיפים:

א * (אין לעשות ספה (א) תחת (ב) [ג] בית או אילן). והעושה ספתו * תחת האילן, יש אומרים שאם ב האילן עלתו מרובה מחמתו, פסולה (ב) * בכל ענין אף אם הסכה עלתה מרובה מחמתה, (ג) אכל אם האילן חמתו מרובה מצלתו, אם הסכה עלתה מרובה מחמתה בלא אילן פשרה יאפילו לא השפיל הענפים למטה לערובם עם סכך הסכה, (ד) אכל אם אין הסכה עלתה מרובה מחמתה אלא על-ידי האילן, (ה) * צריך שישפיל הענפים * ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו נפרים, ויהא סכך רבה עליהם (ו) ויבטלן. * ויש אומרים שאפילו אם הסכה עלתה מרובה מחמתה בלא האילן והאילן חמתו מרובה מצלתו, אם ענפי האילן (ז) מכנינים כנגד סכך הפשר פסולה, בין שהאילן

באר היטב
(ב) לתמן, הינו לבושה פלה, כן הוא במהר"ל:
(ג) בית, דכפי שתהא הסכה תחת אור השמים, מקומות קרים שפתי יורד שלג תרבה על סכך הסכה ומתעבה ונעשה כעין תקרה, פשרה, גתנודים חא"ח קלל ד סימן ז: (ד) ובבטלן, אע"פ דאין מבטלין אסור לכתחלה יש לומר דקום י"ט שאינו אסור צדון נחבלו, בית, מ"א, וכתב ט"ז: ומזה יש לגמור בתערובות תמן קום פסח לה בלא ואין שם ט, שכולל לתרבות עליו ואפילו לכתחלה ומהחזיקו היה מחלק הקפה לעניים ערב סבות (עין בפרע"ח טעם הדבר), וט"ז להחליק ד' כוח בספה נגד ד' צדדים כ"ו, ע"ש, ונביאו בקרא לחז"ל, דבית בארבעה כוחי סימן ח דאע"פ דק"ל דין שנתקנה פנים על הצדדי אסור לעשות מלאכה כפני ג, ט"ז סנה שרר, ועין בקדושין פ' עשרה יחסין ובלקוטי מהר"ל:
(ד) בית, עבר"ט, וצ"ש בגמרא הטעם דהא שלג אינו חוצץ בפני השמאה לא חושב מיד להלית בתקנה ע"ג ספה, ע"ש:

שערי השובה

[*] ומצנה כ"ו, ובא"ר משמע שאין לתמן הסכה מכל וכל קום יהי"כ ומפריש ע"פ המדויק למה אנו עושין סבות אחר יהי"כ שמה יצא רבנו ללחוד כ"ו, ע"ש, והיא סכה בעלמא, דהיא כח ששפחה היא גמגמ פליח אינו רק סמלת תשיבה אכל לא העושה, וא"כ אדרבה היה ט"ז להקדים מטעם שכתב, שמצנה ו' שעשה הסכה תצטרף להכריז להרבות פריש חלביש לענין קדוש חלבה, ועין בבב"ר פ"ב שהפירוקים עושים הדפנות וע"פ הסכה קום יהי"כ ובמאצ"י יהי"כ מתיחם הסכך אם לא בלו מקצתו, ע"ש, ועין בספר אי"צ צדקים לכת"מ פאפ"ר"ש שיש להרבות בעוקה ערב סבות, ומהחזיקו היה מחלק הקפה לעניים ערב סבות (עין בפרע"ח טעם הדבר), וט"ז להחליק ד' כוח בספה נגד ד' צדדים כ"ו, ע"ש, ונביאו בקרא לחז"ל, דבית בארבעה כוחי סימן ח דאע"פ דק"ל דין שנתקנה פנים על הצדדי אסור לעשות מלאכה כפני ג, ט"ז סנה שרר, ועין בקדושין פ' עשרה יחסין ובלקוטי מהר"ל:
(ד) בית, עבר"ט, וצ"ש בגמרא הטעם דהא שלג אינו חוצץ בפני השמאה לא חושב מיד להלית בתקנה ע"ג ספה, ע"ש:

באור הלכה

* תחת האילן, הינו כשענפי האילן הוא על הסכה כש"ש, אכל אם הוא מיד הסכה, א"ר ע"פ"י שעל ידו על האילן סמילא אינו מביש הסכה להסכה כלל, אפילו הכי כשר (בבב"ר יעקב, ע"ש): * * בכל ענין, עין במשנה ברביה, ודע, דכלל הסכך כנה עוד ענין אחר, דענינו לא דמי לטכה סתם סנה, דשם דוקא בשסכה עליונה רחוקה מתחתונה עשויה סתמים, והכא אפילו סתם או האילן הוא למעלה מן הסכה רק מעט גס"כין אסור (מהרש"א, ועין בבית"מאיר שהטעם בזה) [*] * צריך שישפיל וכו', קט"ב כנה שלא כדעת הרמב"ם דבענין קציעה נוקא ובלא קציעה אפילו אם רבו הוא סכך כשר לא מסוי, אלא דבהשקלה לבד סגי, ודע, דדעת הב"ח דיש לחז' לדעת הרמב"ם דאין להחיר אלא בקציעו, לפי שהמחבר הוא חלוש ואינו דוקא לשאר סכך פסול שהיא בטל ברב, וגם הר"צ"ו הסו"ק בשלטי"גבורים סבר כן, עין שם; ועין באה"ע רבה שדעתו דכ"ו דמהר"א"ז אין רעה, עין שם, והנה קצת נכונה לאורו של רבנו הגאון ויש סבב פירושו על הא דקט"ב דהקרא 'בשחבטן', והינו שמתוך הענפים, והוא ממש כפירוש הרמב"ם, ואחר כך מצאנו בהלכות הרי"ף גיאות שפירש גס"כין קציעו זה, וצ"ל כן בבדאי דלכתחלה נכון לחז' לדעת הרמב"ם קציעה הב"ח דבענין שאע"פ אסון, ודנה סכך אפילו בלא ונעו, כמו שכתבו הפוסקים לדעת הרמב"ם: * ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו נפרים, מי הוא הסכה הכלל או הפסול, הא אם היתכן פסול על"גבי הכשר זה על"גבי זה ממש, נפרים סגרי ואין מהני בסכך כשר לשחמתו מרובה לענין יסוד, פרי"מגדים: * ויש אומרים שאפילו וכו', על"פי הכלל הירוד דבענין יש'אומרים סכך השלש'צדדיו כהשני, גם סכך פסק לחסרה כדעת אב"י הקדור, וכן סבב גס"כין

באר היטב

(ב) לתמן, הינו לבושה פלה, כן הוא במהר"ל:
(ג) בית, דכפי שתהא הסכה תחת אור השמים, מקומות קרים שפתי יורד שלג תרבה על סכך הסכה ומתעבה ונעשה כעין תקרה, פשרה, גתנודים חא"ח קלל ד סימן ז: (ד) ובבטלן, אע"פ דאין מבטלין אסור לכתחלה יש לומר דקום י"ט שאינו אסור צדון נחבלו, בית, מ"א, וכתב ט"ז: ומזה יש לגמור בתערובות תמן קום פסח לה בלא ואין שם ט, שכולל לתרבות עליו ואפילו לכתחלה ומהחזיקו היה מחלק הקפה לעניים ערב סבות (עין בפרע"ח טעם הדבר), וט"ז להחליק ד' כוח בספה נגד ד' צדדים כ"ו, ע"ש, ונביאו בקרא לחז"ל, דבית בארבעה כוחי סימן ח דאע"פ דק"ל דין שנתקנה פנים על הצדדי אסור לעשות מלאכה כפני ג, ט"ז סנה שרר, ועין בקדושין פ' עשרה יחסין ובלקוטי מהר"ל:
(ד) בית, עבר"ט, וצ"ש בגמרא הטעם דהא שלג אינו חוצץ בפני השמאה לא חושב מיד להלית בתקנה ע"ג ספה, ע"ש:

משנה ברורה

נפרת עש"תגו שהם במצות השם וחסרה, ולכן צנה אותנו שנעשה בהדש השביעי שהוא זמן השמים ודרך כל אדם לצאת מספתו לביתו, ונאחזנו יוצאין מן הבית לישב בסכה, כנה מראה שהיא עושה לשם מצות השם ויחברו [טור]. וכתבו האחרונים, שישכח בשיבתה שענפי הקדוש-ברוך-הוא לישב בסכה זכר לביצאת מצרים, וגם זכר לענין כבוד שהקפידו עליו להגן עליו מן השרב והשמש, וכל זה לצאת ודי הפצנה בתקנה, הא דיעבד יוצא) כל שכוון לצאת לכו"כ [פמ"ג]: (ב) ומצנה לממן הסכה מיד) וכו', אף הדבר נחבול לעיל בסוף סימן תרכה, קט"ב פלוגה התחלה בעלמא, ולמתקן מתקן בלא אם אפשר; גם שם א"ר לענין מדקדק במעשיו, ויחזיק דבר-מה פסכה מיד פלוגה, ומי שאין מדקדק, על-כ"ל פנים ביום המתקן אסור יצאה מבית הכנסת ויחזיק ויגמור פלה אם אפשר, ואפילו הוא ערב-שבת) עד תצות, ואחר זה יש לומר דאסור) [פמ"ג]:

א (א) תחת בית וכו', דבענין שתהא הסכה תחת אור השמים, דקתיב "בסכת משכבו" (ב) חסר ו"ו, דהינו באחת נשלא יסוכך עליה בשני קרין, ולא בסכה שתחת סכה או תחת הבית או אילן, וביתו גופא אף אם ירצה לישב בה פתג לשם סכה, פסול, (ג) דסכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימור השנה, ואילן פסול שיהא הוא הסוכך על דפנות הסכה משום דמחבר הוא: (ד) בכל ענין, רוצה לומר, אפילו (ג) אם השפיל הענפים למטה וערבן עם שסכה עלתה מרובה מחמתה, בין שהאילן גס"כין עלתה מרובה מחמתו אס"כין אין סכך הסכה מועיל כלום) [ב"ח]: (ג) אכל אם האילן חמתו מרובה מצלתו וכו', דאז הצל כמו שאינו, ולא מקרי סכה שתחת האילן: (ד) אכל אם אין וכו' אלא על-ידי האילן, רוצה לומר, וסכך האילן תלא פסול הוא, דהוא מחבר, ואין יכול לצרפו לסכך פשר להכשיר הסכה: (ה) צריך שישפיל וכו', וזה אפילו (ד) לכתחלה מטר, (ו) ואפילו אם עשה הסכה בחל-המוצד, (ז) ולא שנה כנה לומר אין מבטלין אסור לכתחלה: (ז) מכנינים כנגד סכך הפשר פסולה, סבירא להו שכל מה שהיא תחת האילן פטור דליתא דמקא, שאינו ממש כלום בין שהעליון מוצל עליו.

שער העיין

(ג) אסור: (ג) רש"י: (ד) וכן מוכח מן הגמרא דמשני 'בשחבטן', ולכך מפר פשהאילן חמתו מרובה מצלתו, כשעמ מזה דאם עלתה מרובה מחמתו אף בכתה גונא פסול: (ז) גמרא: (ח) הן לכתב חר"ו) והן למרוח השני של הפרדכי שזכ"ב במגן'אברהם) והן לסברת ח"י, וסתמי כמוס, ולא בסבבא הראשונה של הפרדכי שהזכ"ב במגן'אברהם), ובפני דמלמא רבנן הוא). ולפלא על הבאר היטב שהקמיק להחמיר: (ז) דאין כאן שם אסור, דהא אין אסור מצד עצמו של הסכה לישב בה, אלא שהיושב בה אינו יוצא ידי חובת המצוה (ט"ז), עין שם, ועוד שני נעמים שהיא במגן'אברהם, עין שם:

הלבנות סבה סימן תרכו

הדבם בין שהספה קרמה, בין שענפי האילן מכונים כנגד סוף הכשר: הגה (ז) מיהו, אם השפיל הענפים למטה וערכן עם הסוף (ח) שאינו (ג) נפרז, בשליל ותספה פשרה (הרא"ש ירוק). וכן אם הניח סוף הכשר על סוף הפסול (ט) * מקרי ערוב וכשר (מדעי פ"ק וסוכה). (י) אכל אם הענפים כנגד האויר שבין הסוף הכשר *או שהסוף הרבה (יא) שאפלו ינטל נגד האילן נשאר כשעור (טו), כשרה, הואיל וצל הכשר הוא מרבה מחמתה. (יב) שאפלו אם ינטל האילן יש שעור בפשר להכשירו. וקבל זה לא שאני לו בין גרם האילן לקדם הסוף, דין אמר להם: ב (יג) "אם קצץ האילן להכשירו ולהיות הוא עצמו מהסוף, פשר, והוא שיענעו שיגבה כל אחד לבדו (יד) ומניחו

ה משנה שם י"א
ו כתב יוסף טשמה
ד"ר ויקינתא הקמח
רש"י שם

באר הטיב

בין שניה קדם זמן האסור, וע"י סימן חמב ותמו משי"ש: (ג) נפרז. ואפלו נפרז נפי שרי פתן שצלתה קרבה, מ"א, ע"ש: (ז) ומניחו.

משנה ברורה

רא"ש מן הסוף הנשאר הוא רק חמתו מרבה מצלתו, ועם הסוף של האילן אינו יכול להצטרף אף שיהיה על-תורה צלתה מרבה מחמתה, דהא סוף פסול הוא: (ז) מיהו, אם השפיל הענפים וכו'. וכוה מניי אפלו אם אין הספה צלתה מרבה מחמתה בלא האילן, וקמו לדעה ראשונה נ"ב"ח (ז) וכמה אחרתים. ולכן ס"ס הרמ"א שאינו נפרז, דאם היה סוף הספה בעצמה צלתה מרבה מחמתה, אפלו נפרז שרי לפי מה שכתבנו לקמה. (ח) ויש אומרים דלדעה אחרונה זו לא מהני אפלו בשתפיל, אלא-אם-כן סוף הספה צלתה מרבה מחמתה בלא האילן, ולמעשה נכון להחמיר כותיהו: (ח) שאינו נפרז. ואם היה צלתה מרבה מחמתה, (ט) אפלו היו נפרים (י) או היו מנחים זה על-גבי זה ממש שרי בינו שהם מרבים מסוף האילן. (יא) ויש חולקין על זה: (ט) מקרי ערוב וכשר. והינו (יב) כשהיה הסוף הכשר מרבה על הפסול. (יג) ואם היו מנחין על הספה כל אחד ואחד בפני עצמו ואינו מערבין כלל אלא זה בצד זה, אין צריך שיהיה בפשר רב כנגד הפסול, אלא אפלו אם הם מחצה על מחצה גס"פן הספה כשרה, דהוא הלכה למשה מסיני, אלא מפני שאי אפשר לצמצם יש להעדיף מעט, כמו שיתבאר בסימן חרלא סעיף ח, ע"ש: (י) אכל אם הענפים וכו'. ומני (יד) שמן הענפים לא יהיה על הרבה, ותמחה מרבה מצלתה: (יא) שאפלו ינטל נגד האילן וכו'. ומשמע מן הפוסקים דמשיבין לסוף שנגד האילן בסוף פסול. (טו) וצ"ל אין להכשיר אלא-אם-כן הוא פחות מארבעה פסחים בספה גדולה: או פחות משלושה פסחים בקטנה: (יב) שאפלו אם ינטל האילן וכו'. רוצה לומר, דלא תקשי: מאי הוה אם הענפים כנגד האויר, הלא על-כל-פנים מסככים האילן והסוף על הספה, ולזה אמר שאפלו אם ינטל וכו', הוה דלא הועיל האילן כלום, דכלאו על ידיה יש צלתה מרבה מחמתה מן הסוף גופא, ולאפוקי מן ענפי האילן לא הוה כי אם חמתה מרבה מצלתה, וכנ"ל בסעיף-קטן י: ב (יג) אם קצץ וכו'. ודעה לוטר, אף שמתחלה הרלה האילן על הספה לסוף בו והוה סוף פסול, דמתברר הוא, לא מקרי זה תעשה ולא מן העשוי, בין שלכסוף קצצו לשם סוף, הוה עשיה מתוך וכשר אפלו אין שם שום סוף אחר, ומקל מקום בקצירה לבד לא מקרי עשיה גמורה בין שלא קצצו קדם שהרלה, ועל-כן צריך לנענע גס"פן אחר הקצירה: שמצא כאלו אותה שעה מניחם במקומותיהם: (יד) ומניחו: (טז) לשם (טז) צל, ואין צריך להניחו לשם ספה. אם פתח חזר של אילן בארץ עם ענפים וצלים הרבה לשם צל על הספה, כשרה: (יז) ואם שלא לשם צל, ובקשהגו ומן

באר הלכה

כפרר מגדים¹², ומכל מקום בשעת הדחק שאין לו סבה אחת וגם אי אפשר לו לתקן ספה זו להכשירה, יש לסמוך על סבא הראשונה וכן פתב באלה ספה (והגר"ם): * מקרי ערוב וכשר. לדעת סמגן אברהם בסעיף-קטן ד דע"פ כוה שיהיה בסוף הכשר צלתה מרבה מחמתה, דאי לא הכי אף שהיה מרבה מן הסוף פסול לא מהני, ודעה שארי אחרונים שהסמימו דבגמ' סרפ"א להקל בהשפלת הענפים למטה שיהיה כשר על-גבי צוהף עם הסוף פסול צלתה מרבה מחמתה ורק בעצן שיהיה יותר מן הסוף הפסול, גם בעצן זה פן הוא, וליקל הפרושים, אם על-ידי הסוף פסול לבד יהיה גס"פן צלתה מרבה מחמתה אז פסולה הספה אף אם הסוף כשר מרבה מן. וכמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף-קטן ב. אג"ס בעקר הינו דהרמ"א שהשתיק מהפירוקי דמקרי ערוב, תמה על זה בספר חמור"משה, דא"כ יש חילוק, דאם הסוף כשר תחת הפסול בעצן ערוב דוקא שלא יהיו נפרז, וקמו שכתב המחבר, ואם הכשר למעלה על הפסול לא בעצן ערוב אלא בהשפלה בעלמא סגי והאריך פנה והוכיח דאין לחלק בזה, ודעתו דהפירוקי ודאי שמשון מקוצי לא סבירא להו כפרוש רש"י והתוספות שפרשו 'חבטן הינו שערך, אלא שפרושו שהשפילן למטה, ועל-פי זה כתב המרדכי: טורי הרי פתן היה מצדה להשים הרבה עליהם, והעצן הוא דסבירא לה כל שמנחים זה על-גב זה הוה כשרה, והכי משמע, דכתב שם: אי נפי שיוקף הערב מן הסוף ללא ט"ש הוה נפי מכה, וצ"ל-פירוקי דסבירא לה כל שנוגעים זה בזה הוה חבטה בכל עני (ע"פ בב"י). אבל לא נחמך לחלק בין הכשר למעלה או הפסול, ולפי זה לדין דקמין לן דבעצן ערוב דוקא אין לחלק כלל בין אם הכשר למעלה או למטה, ועולם בעצן דוקא שיתערבו הלהי בטול בעליה, וכחתימת כל הפוסקים שלא חלקו בזה, עד כאן לשונו, וצ"פ במאמר-מרדכי שגם הוא האריך בעצן זה והעלה גס"פן כהתקדמותה, ודבנו פתן ודבנו שמשון מקוצי פליגי על הא דרש"י ותוספות וסבירא להו דפתן שפנחים זה על-גב זה מקרי חבטה וערוב. היוצא מדברינו, הלפי זה לרש"י ותוספות דלא מקרי זה בשם ערוב, בעצן שיהיה בסוף הכשר צלתה מרבה מחמתה (זה מהני לדידהו אפלו הפסול מכלל הירוק למעלה הרבה), ונמצא דבזה טעמה נפשוך כשר הספה לרש"י ותוספות מפני שצלתה מרבה מחמתה, ולאבי-העור דלא מהני צלתה מרבה מחמתה אפלו כשיושב בצל ספה, מפני שהאילן מצל למעלה, וכל-שכן כשיושב בצל אילן, הלא מקרי זה בשם ערוב, וכן טסיק במאמר-מרדכי: * או שהסוף הרבה שאפלו וכו'. ע"פ ב"ש שהאריך בעצן זה הרבה ודעתו דרובנו יחיאל סמיר אף בא"ש זה, דמקרי תחת שני סככים ודעתו

שער הציון

(1) התקדמותה ותפוחי-שלום ובגדי-לשע ובית-מאיר, ודלא כמגן אברהם. ומה שכתבא בשם הר"ן, דבתי דאינו מוכח ב"ר מיד, וגם מהר"א אינו מוכח כלל, ולא נשאר לנו רק מה שהביא בשם המגיד-משנה (הינו מה שכתב בשם סמג"ם) וכתבו ירוק, וכתבו דאדרבה מן הראש"י וטור ושלחן-ערוך שלא סבירא נק דלדעה אחרונה לא מהני בשלל חבטן אפלו אם הספה צלתה מרבה מחמתה, ומשמע פ"א דכרי דתני בשתכטן טורי גם לתדעה ראשונה, וכן מוכח מן הרמ"א שכתב שאינו נפרז, ודלא כמגן אברהם שכתב דלשנא דהרמ"א אינו מרדכי, וכן הגר"א בבאור פתב שדברי סמגן אברהם בסעיף-קטן ד צריכים צ"פ גדול: (ח) מגן אברהם, ואף דבדברי הרמ"א מוכח כותיהו דהי אחרונים הנ"ל, מכל מקום בעקר דתי מציאתי בזה דעות בין הראשונים, בכל-בו הלכות ספה ב"ר העושה ספה תחת האילן, שפתם שם מחמתה פדעת אבי הסוף (שהיא הדעה האחרונה ששלחן-ערוך), וכתב דאפלו בשתכטן לא מהני אלא-אם-כן כשהספה צלתה מרבה מחמתה בלא האילן, ודעת הר"ש להקל בזה, ע"פ שם, ואם-כן הוה יש לנו שלשה שמחמירין בזה: הפגיד משנה בשם הרמב"ן ודבנו ירוקם לדעת אבי העזרי ודעתו ראשונה שכל-בו, וכן סימתי שלמעשה נכון להחמיר כותיהו: (ט) מגן אברהם: (י) פרי-קדשים, דאם לא הוה זה על-גבי זה ממש אלא קצת חלל ביניהם, נודאי לדעה זו האחרונה אסור אפלו צלתה מרבה מחמתה, וכל סוף שנגד ענפי האילנות כמאן דלימא דמאי: (יא) ספיר-משה: (יב) אחרונים: (יג) מגן אברהם וש"א: (יד) דאי לא הכי הלא מבאר בריש הסימן דפסול: (טו) אחרונים בשם הר"ן: (טז) מגן אברהם וש"א:

